

ΘΕΜΑ: Άξονας 5: Δημόσια Διοίκηση και Καθημερινότητα

Α' Το "κράτος - στρατηγείο": προς την υπέρβαση ενός ψευδοδιλήμματος

1. Τα τελευταία χρόνια έγινε σημαντική δουλειά για τη μεταρρύθμιση των δομών της διοίκησης και τον εκσυγχρονισμό του κράτους. Σταθερός οδηγός στην προσπάθεια αυτή ήταν η αντίληψη του "κράτους - στρατηγείου". Θέλουμε έτσι να δώσουμε απάντηση σε ένα ψευδοδίλημμα που προβάλλει συχνά και εγκλωβίζει τον προβληματισμό μεταξύ δύο δήθεν αποκλειστικών επιλογών: πρόκειται αφενός για την απίσχναση του κράτους και την κυριαρχία των ανέλεγκτων δυνάμεων της αγοράς και αφετέρου για τον ασφυκτικό κρατισμό με τη συνακόλουθη αφυδάτωση των ζωντανών δυνάμεων της κοινωνίας.

2. Η αντίληψη του "κράτους - στρατηγείου" υπερβαίνει αυτό το παραπλανητικό "αδιέξοδο", διότι αφετηρία και απόληξή της είναι ο πολίτης και τα δικαιώματά του. Αντίθετα, τόσο ο νεοφιλελευθερισμός όσο και ο κρατισμός οδηγούν τον πολίτη στο περιθώριο. Αποτελεί πιά κοινό τόπο ότι η κυριαρχία των δυνάμεων της αγοράς επιφέρει απαράδεκτες διαφοροποιήσεις μεταξύ των

πολιτών και καταλήγει μοιραία σε ένα είδος κοινωνικού δαρβινισμού. Αλλά και ο κρατισμός αγνοεί την αξία των δικαιωμάτων και της αυτονομίας στη σύνθετη εποχή μας, ρέπει δε προς τη χειραγώγηση των επιθυμιών και της ιδιωτικής ζωής του ανθρώπου.

3. Αν στο επίκεντρο κάθε προσπάθειάς μας βρίσκεται ο πολίτης και τα δικαιώματά του, τότε η πρωταρχική αποστολή του κράτους συμπυκνώνεται σε ένα δίπτυχο: την εξασφάλιση της *ισόρροπης απόλαυσης των δικαιωμάτων από όλους* αλλά και τη *διαρκή αύξηση της ελευθερίας για όλους*. Το κράτος δεν είναι, λοιπόν, ούτε περιττός μηχανισμός για την κοινωνική ζωή μας που πρέπει να αποσυρθεί από παντού ούτε συμπλήρωμα κάθε κοινωνικής δραστηριότητας που διαχέεται παντού. Ο λόγος ύπαρξής του συνίσταται στην ενίσχυση της πρωτοβουλίας και της αυτονομίας των πολιτών.

Β' Ο πολίτης στο επίκεντρο της προσοχής

1. Στο διάστημα που πέρασε, η αντίληψη του “κράτους - στρατηγείου” άρχισε να εμπεδώνεται. Κύριος αντίπαλός της ήταν οι παραδοσιακές δομές του υπερτροφικού ελληνικού κράτους με τις δυσλειτουργίες, τις πελατειακές εξαρτήσεις και τις θεσμικές δυσπλασίες του που εκδηλώνονταν είτε ως εμπόδιο στην πρόοδο

είτε ως αυταρχική συμπεριφορά των οργάνων του προς τον πολίτη. Με την ανάληψη καίριων πρωτοβουλιών η εικόνα αυτή έχει ήδη αλλάξει ριζικά. Μεταρρυθμίσεις μεγάλης εμβέλειας, όπως το πρόγραμμα “Ι. Καποδίστριας” για την τοπική αυτοδιοίκηση, η ενδυνάμωση της αιρετής νομαρχίας, η ενίσχυση της αποκέντρωσης με τον νέο ρόλο της Περιφέρειας, η καθιέρωση των ανεξάρτητων δημόσιων αρχών, ο νόμος για τις προσλήψεις στο δημόσιο, αλλά και δράσεις με άμεσο αντίκτυπο στην καθημερινότητα και την ποιότητα της ζωής μας όπως οι υπηρεσίες μίας στάσης ή η τηλεφωνική εξυπηρέτηση του πολίτη, παράγουν αποτελέσματα ορατά στον καθένα και δημιουργούν ένα νέο θεσμικό πολιτισμό.

2. Ωστόσο, το έργο του εκσυγχρονισμού των θεσμών και της διοίκησης δεν σταματά εδώ. Η λειτουργία του νέου μοντέλου κράτους θα δοκιμασθεί στο κατώφλι μίας ιστορικής αφετηρίας για τη χώρα, την εποχή που σηματοδοτεί η ένταξή της στην ΟΝΕ. Η προοπτική αυτή επιβάλλει βέβαια ταχύτερους ρυθμούς στη λειτουργία και μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα όλων των μονάδων της διοίκησης. Έχει όμως και μία πολύ πιο βαθιά σημασία. Η συμμετοχή μας στην ενωμένη Ευρώπη με όρους ισοτιμίας απαιτεί την πλήρη ανάπτυξη των δημιουργικών δυνάμεων της κοινωνίας μας σε κάθε τομέα. Δυνάμεις που στο πρόσφατο ακόμη παρελθόν δρούσαν σε ένα ασφυκτικό περιβάλλον και εμποδίζονταν να αναπτυχθούν από μία καταθλιπτική

γραφειοκρατία, παρέμεναν μοιραία αβοήθητες και ισχνές. Το κράτος πρέπει όμως να εξελιχθεί από “εχθρό” σε φίλο των ζωντανών δυνάμεων της κοινωνίας. Με δύο λόγια, *οι πολίτες πρέπει να νοιώσουν ότι αυξάνεται η ελευθερία τους*. Αυτό επιβάλλει η νέα εποχή που ανοίγεται για τη χώρα και αυτό μόνον εγγυάται την πρόοδό μας.

Γ’ Οι δύο άξονες μίας “επιθετικής” πολιτικής του κράτους

Εύλογα προβάλλει ωστόσο το ερώτημα: μπορεί να επιτευχθεί η ενίσχυση των ζωντανών δυνάμεων της κοινωνίας μας από το κράτος που ο πολίτης εξακολουθεί να θεωρεί συχνά τροχοπέδη στις πρωτοβουλίες του; Η απάντηση είναι “ναι”, υπό την προϋπόθεση βέβαια να οργανώσουμε τη δουλειά μας προς δύο κατευθύνσεις: στροφή προς την αποτελεσματικότητα και ενθάρρυνση των πρωτοβουλιών και των αυτόνομων δράσεων.

Στροφή προς την αποτελεσματικότητα. Η ανασυγκρότηση των δομών της διοίκησης ήταν φυσικό να επιτείνει πρόσκαιρα την “εσωστρέφεια” και την έντονη ενασχόληση με θέματα διαδικαστικού χαρακτήρα. Όμως η φάση της θέσπισης των αναγκαίων νομοθετημάτων, η περίοδος δηλαδή της αναδιάταξης του “εσωτερικού” του κράτους έχει ολοκληρωθεί. Η νέα εποχή

πρέπει να διακρίνεται πια από τη δημιουργική “επιθετικότητα” των κρατικών πρωτοβουλιών και δράσεων με αποδέκτη τον πολίτη. Ο νέος θεσμικός εξοπλισμός πρέπει να αξιοποιηθεί γι’ αυτόν ακριβώς το σκοπό. Κεντρική διοίκηση, περιφέρειες, αυτοδιοικούμενες νομαρχίες και νέοι δήμοι είναι ανάγκη να συντονίσουν όλοι τη δουλειά τους με γνώμονα αυτή τη λογική.

Η απόδοση της διοίκησης πρέπει πάντως να ελέγχεται σε κάθε επίπεδο δράσης της με κριτήριο την αντιμετώπιση των προβλημάτων των πολιτών. Ο έλεγχος δεν μπορεί παρά να είναι το αποτέλεσμα της συνεργασίας όλων των παραγόντων της διοίκησης, σε κεντρική, αποκεντρωμένη και τοπική κλίμακα ή στο επίπεδο των ανεξάρτητων δημόσιων αρχών.

Ενθάρρυνση αυτόνομων δράσεων. Η δράση του κράτους πρέπει να ενθαρρύνει την αυτόνομη πρωτοβουλία των πολιτών. Η ενίσχυση δραστηριοτήτων κοινωνικής αλληλεγγύης είναι σήμερα προτεραιότητα ζωτικής σημασίας. Και τούτο, γιατί η βαθμιαία απόσυρση του παρεμβατικού κράτους από καίριους τομείς της κοινωνίας καθώς και η κρίση των παραδοσιακών θεσμών κοινωνικής πρόνοιας έχει προκαλέσει στον πολίτη *έλλειμμα κοινωνικής ασφάλειας*. Πρόκειται για μία “σκιά” που υποθηκεύει την ανάπτυξη της προσωπικότητας και συνθλίβει την αυτονομία του. Το έλλειμμα αυτό μπορεί και πρέπει να καλύψει εν πολλοίς η ίδια η κοινωνία με τις δυνάμεις της. Το κράτος καλείται λοιπόν να

οργανώσει ένα σύστημα πρόσφορων εγγυήσεων και λήψης θετικών μέτρων για την ακώλυτη άσκηση των δικαιωμάτων. Η υποστήριξη πρωτοβουλιών κοινωνικής αλληλεγγύης, η ενθάρρυνση των Μ.Κ.Ο., η ενίσχυση πρωτότυπων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών και η ενδυνάμωση του εθελοντισμού αποτελούν μορφές της σύγχρονης εγγυητικής αποστολής του κράτους.

Αθήνα, 6 Αυγούστου 1999